

уразі виникнення спору щодо визначення обов'язкової частки у спадкуванні, належно захистити свої права та обов'язки в суді.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Римське право : підруч. / О. А. Підпригора, Є. О. Харитонов. 2-ге вид. К. : Юрінком Інтер, 2009. С. 487 – 491.
2. Поліщук М. Г. Порівняльна характеристика спадкового права Давнього Риму та спадкового права сучасного цивільного права України. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції : наук. зб. / гол. ред. О. Л. Соколенко. 2017. № 6. Т.1. С. 74-77.
3. Судова влада України. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92315189>; <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79958003>; <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84746716>; <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85966156>
4. Дигести Юстиніана. URL: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Pravo/digest/index.php
5. Судова влада України. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74439989>

Матійко Микола Володимирович,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗМІСТ ФУНКЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ЯК ЕЛЕМЕНТ СТРУКТУРИ ФУНКЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Являючи собою «зовнішній вираз властивостей права, що проявляються в їх впливі на суспільні відносини, свідомість та поведінку людей» функції права є «динамічним» явищем (при тому що вони є «залежними від суспільства», вони «розвиваються разом з ним та обумовлюються певним етапом його розвитку» [1, С.22]). «Змінюються, підвищуються суспільні потреби, змінюються та розширюються функції права. І навпаки, зменшуються суспільні потреби – це відбивається і у функціях права...»[2, С.10].

А. Я. Риженов погоджуючись з думкою С. С. Алексєєва про те, що «функції права і функції держави в соціально-політичному аспекті співпадають» [3, С.95], зауважує, що «співвідношення функцій права та держави в більш вузькому аспекті – в аспекті особливостей

регулювання поведінки людей – менш однозначно, більш приховане» [4, С.13].

При цьому на думку В. С. Ковальського «у своїй сукупності функції права мають спрямовувати його дію на підтримку людини, демократизацію держави й розбудову громадянського суспільства, на забезпечення як загальносоціальних, так і приватних інтересів... Чи не головним в аспекті дії права є акумулювання його функцій у напрямі ефективної реалізації прав громадян і розвиток громадянського суспільства» [2, С.14-16].

Зазначене актуалізує дослідження онтологічних характеристик приватноправових інститутів у сучасній юриспруденції, що дає підстави звернення до функціонального аспекту останніх.

Для того, щоб пізнати те або інше явище, важливо розкрити його структуру. У літературі обґрунтовано стверджується, що є припустимим вести мову про структуру не тільки права, а й будь-якого іншого явища, яке вивчається правознавством [5, С. 41].

Уявляється доцільним розглянути у цьому аспекті функції цивільного права. Під структурою розуміється закон зв'язку елементів, закон, що виражає впорядкованість відносин між елементами [6, С. 5].

Функції права розуміються як напрямки впливу права на суспільні відносини та соціальне призначення права. Враховуючи загальнонотіоретичного розуміння функцій права, функції цивільного права можуть бути визначені, як напрямки впливу цивільного на суспільні відносини та соціальне призначення цивільного права.

Для побудови структури функцій цивільного права насамперед потрібний належний критерій віднесення до неї можливих елементів. Оскільки поняття структури відображає найбільш сформоване, те що зберігається, інваріантне [7, С. 277; 8, С. 13], остільки й елементи структури функції права повинні відповідати зазначеним вимогам. Важливо враховувати також, що право належить до числа так званих свідомих, «раціональних» регуляторів [9, С. 82] і, отже, характеристика його функціонування припускає виділення властивих регулятору компонентів (суб'єкт дії, об'єкт дії й т.д.).

Структуру функції цивільного права становлять такі елементи як зміст функції цивільного права, об'єкт функції цивільного права, суб'єкт функції цивільного права та засоби реалізації функції цивільного права.

У першу чергу, зміст функції цивільного права. Цей термін можна зустріти в юридичній літературі. Так, С. А. Іванов зазначає, що зміст функції права виражається у впливі права на певну групу суспільних відносин [10, С. 50]. На думку А. С. Пашкова, змістом функції є організація суспільних відносин і підпорядкування їх суб'єктів загальнодержавній волі, вираженій у законі [11, С. 71]. Нарешті, термін «зміст функції права» згадується без розкриття його змісту [12, С. 193-198; 13, С. 51-54].

Перш ніж з'ясувати, що має розумітися під змістом функції цивільного права, мабуть, необхідно вирішити питання, чи можливо взагалі виділення змісту в як елементу в структурі права. Для цього необхідно визначити співвідношення понять структури та змісту явища.

Зміст будь-якого явища утворює сукупність всіх елементів, сторін та процесів [14, с. 372]. Неприпустимість відриву змісту від форми явища свідчить на користь визнання першого найбільш складним елементом структури явища. На думку Д. А. Керимова, структура, як і будь-яка форма, не існує без того, що вона оформляє, її зміна підкоряється загальним закономірностям розвитку змісту та форми взагалі [15, с. 314].

Зміст функції цивільного права становить спосіб впливу цивільного права на суспільні відносини у певному напрямку, спосіб впливу, в якому проявляються сутність, ознаки та основні властивості цивільного права.

У системі функцій цивільного права важливе місце посідає регулятивна функція, змістом якої є спосіб впливу, що полягає у регулюванні суспільних відносин. Призначення цивільного права регулювати суспільні відносини може втілюватися у формі договорів, нормативних, правозастосовчих актів, встановленні правового статусу, правосуб'єктності, визначенні (передбаченні) юридичних фактів, встановлення конкретного правового зв'язку між суб'єктами права, визначенні оптимального типу правового регулювання стосовно конкретних суспільних відносин та ін. Особливості цього способу впливу полягають насамперед у встановленні позитивних правил поведінки, в організації суспільних відносин, в координації соціальних взаємозв'язків.

Право було не завжди, але з того моменту, як воно з'являється, воно стає одним з найважливіших засобів охорони суспільних відно-

син. Охоронний спосіб впливу і являє собою зміст охоронної функцію цивільного права. Зазначений спосіб націлений на охорону загальнозначущих, найбільш важливих економічних, політичних, відносин, усунення явищ, проти яких виступає суспільство. Він полягає в тому числі в захисті від порушень прав суб'єктів цивільного права, встановленні відповідальності юридичних і фізичних осіб та інших суб'єктів цивільних відносин.

Інформаційний спосіб впливу є змістом інформаційної функції цивільного права. Він надає змогу ознайомитися із засобами права у задоволенні прав і правомірних інтересів осіб, можливостями найкращим чином задовольнити свої потреби, гарантіями суб'єктивних прав, способами їх захисту, можливостями мінімізувати витрати. Інформаційний спосіб впливу проявляється в тому числі при отриманні відповідної правової інформації, за допомогою якої суб'єкти орієнтуються на певні типи поведінки, усвідомлюють зміст прав та обов'язків в зазначеній сфері.

Змістом уповноважувальної функції цивільного права виступає уповноважувальний спосіб впливу, який полягає у створенні передумов для саморегулювання, встановленні принципів внутрішнього регулювання за допомогою угоди сторін, можливості визначення правил поведінки, суб'єктивних прав та юридичних обов'язків.

Компенсаційний спосіб впливу становить зміст компенсаційної функції цивільного права. У ньому полягає досить істотна особливість цивільного права – як інструмента відновлення справедливості. Він полягає в тому числі у забезпеченні можливості відновлення порушеного права та інтересу на еквівалентній основі.

Зміст функції цивільного права є внутрішнім елементом структури функції цивільного права, але не єдиним, функцію цивільного права характеризують й інші елементи.

Встановлення відповідності всіх елементів функції цивільного права один одному сприятиме посиленню конкретної функції цивільного права.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Агафонова Г. Ю. Проблема определения функций права. Юридический аналитический журнал. 2002. №1. С. 22-25
2. Ковальський В. С. Охоронна функція права: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2010. 336 с.